

'Opa's trauma werkt

In het drieluik Oorlog is erfelijk vragen de EO en War Child aandacht voor kinderen in oorlog. In de eerste aflevering spreekt Natascha van Weezel met oud-voetballer Evgeniy Levchenko.

TEKST: BRAM DE GRAAF BEELD: DEBORAH VAN DAM, PRIVÉ BEZIT

En weer groeit een generatie in zijn land op met oorlog, verzucht Evgeniy Levchenko (1978). "Hun trauma's worden aan volgende generaties doorgegeven."

De oud-voetballer weet waar hij het over heeft. Hoewel hij als kind zelf gelukkig geen oorlogen meemaakte, gold dat niet voor zijn Russische grootvader Vladimir. Nadat Hitler in juni 1941 de Sovjet-Unie was binnengevallen, werd zijn vaders vader als zestienjarige opgeroepen als soldaat in het Rode Leger. "Hij was technisch en kwam bij de verbindingstroepen", vertelt Evgeniy. "Hij moest voornamelijk telefoonkabels aanleggen achter het front, maar hij leerde ook schieten en doden."

Ten koste van miljoenen doden wisten de Sovjets de nazi's uiteindelijk te verdrijven; in mei 1945 veroverden ze Berlijn. Opa Vladimir overleefde het en was daarna een stille, traditionele man. Emoties toonde hij nooit en hij was hard voor zichzelf. "Typisch Russisch. Vaak zat hij in zijn stoel voor zich uit te staren; als hij wat glaasjes zelfgestookte wodka op had, kwamen de verhalen. Hij vertelde eens dat hij moest overgeven nadat hij voor het eerst iemand had gedood. Ik luisterde ademloos, maar was te jong om te begrijpen dat hij getraumatiseerd was."

Kinderhelden

De naoorlogse Sovjet-Unie voedde haar mannen op als een soort robots, vertelt Evgeniy, ook hem. "Op school leerden we dat wij de Tweede Wereldoorlog

hadden gewonnen. Over het aandeel dat andere geallieerde landen daarin hadden werd ons niets verteld. Wij waren de sterksten, Stalin en Lenin onze helden. Zij deden nooit iets verkeerd."

Ze lazen boeken over Russische kinderhelden als Pavlik Morozov, die zijn eigen vader aangaf omdat die antirevolutionair zou zijn. Vervolgens werd Pavlik door zijn familie vermoord. "Het leerde ons dat de Partij belangrijker was dan familie. We wilden allemaal Pavlik zijn en onszelf opofferen voor het communisme." Zoals alle kinderen was ook Evgeniy pionier, een communistische padvinder. "Moest ik opdreunen: 'Ik Evgeniy Levchenko ga voor mijn land door het vuur.' We werden gehersenspoeld. Ik wist niet beter en wilde meedoen, anders zou de Partij omvallen en zou het Westen ons verpletteren. Als je kritiek had, konden je ouders hun baan verliezen. Ik was dus altijd op mijn hoede."

Iets klopte niet

Evgeniy groeide op in de Donbas, waar opa Vladimir als metaalarbeider heen was gestuurd. "Mijn vader Victor trouwde met Olga, een Oekraïense. Haar familie had weer een heel ander verhaal. De communisten hadden alles van haar rijke vader afgepakt. Familieleden hadden de hongersnood in 1932 meegemaakt, toen Stalin de mislukte landbouwcollectivisatie afdwong. Miljoenen mensen stierven. Zo werd trauma op trauma gestapeld. Ik had lieve ouders, maar kwam er naarmate ik ouder werd achter dat dingen niet klopten. Mijn opa's trauma werkte door op mijn vader – ook hij sprak alleen als hij had gedronken – en onbewust ook op mij. Toen ik acht was, wist ik: zo wil ik later niet worden. Stiekem droomde ik ervan het te maken als voetballer. Ik deed er alles aan om dat doel te bereiken."

Die droom kwam uit. In 1996, de Sovjet-Unie was vijf jaar eerder uiteengevallen, kwam Evgeniy uit Oekraïne naar Nederland om profvoetballer te worden. Hij

'Als je kritiek had, konden je ouders hun baan verliezen. Ik was dus altijd op mijn hoede'

ook op mij door'

speelde onder meer bij Vitesse en FC Groningen; sinds 2001 heeft hij de Nederlandse nationaliteit. Net op tijd, zegt hij. "Ik was aardig op weg zelf een robot te worden. Eerst hield ik de mensen hier op afstand en screende iedereen. Wat moeten ze van me? Na een tijdje dacht ik: wil ik wel zo zijn? Mensen hier waren opener, vaders gingen heel anders met hun kinderen om. Ik wilde veranderen en leerde over mijn gevoelens te praten. Mijn zoon Kiy is nu zeven. Elke dag zeg ik tegen hem: 'Ik hou van je.' Maar huilen vind ik nog steeds lastig."

Ook toen Rusland op 24 februari 2022 Oekraïne aanviel, huilde hij niet. "Ik had wel een enorme brok in mijn keel. Het was zo pijnlijk. Hoewel het in Oost-Oekraïne al sinds 2014 oorlog is, had ik dit totaal niet verwacht. Het was de zwaarste periode van mijn leven. Het leidt nu nog soms tot stress en wanhoop thuis, maar mijn vrouw – de in Oekraïne geboren Victoria Koblenko – en ik doen er alles aan om ervoor te zorgen dat Kiy dat niet meekrijgt. Ik wil niet dat hij net als de kinderen daar opgroeit met trauma's."

Hoewel hij heeft overwogen om met zijn vrienden in Oekraïne mee te vechten tegen de indringers, is hij hier meer van nut, denkt hij. "Ik gebruik mijn bekendheid om aandacht te vragen voor de oorlog en de impact daarvan op het mentale welzijn van kinderen, zoals nu voor de War Child-productie *Oorlog is erfelijk*. Ik organiseer inzamelingsacties en help de Oekraïense vluchtelingen hier. Ik kan niet anders. De onrechtvaardige Russische bezetting van Oekraïne is een aanval op mij persoonlijk. Het is ook mijn oorlog."

Oorlog is erfelijk | dinsdag | 21.00
EO | NPO 2

